

תקופת "היובש" בפרה – האם זאת תקופה בטוחה מבחינת בריאות העטין?

ש. פרידמן – המערך הארצי לבריאות העטין ואיכות החלב, קיסריה

- בביקורי במשקים אני נדהם לגלות מדי פעם מחדש, כי חלק מהרפתניים עדיין מגלים חוסר הבנה בסיכונים הרבים הטמונים במהלך תקופת "היובש". תקופת מנוחה זאת אמורה למעשה להכין את הפרה לקראת ההמלטה הצפויה ובעיקר לקראת התחלובה הבאה. הפסקת חליבתו של העטין בחודשי היובש אינה מפחיתה את גורמי הסיכון להדבקה חדשה, אלא ההפך מכך. הדבקה זאת באה לביטוי מיד עם ההמלטה בהתפרצויות של דלקות עטין קליניות ותת-קליניות אשר גורמות להפסדי חלב ניכרים, במיוחד בתקופה בה אנו מצפים לייצור מכסימלי של החלב. ניתן לחלק את גורמי הסיכון לבריאות העטין בתקופת היובש לשלש תקופות עיקריות, כאשר כל אחת מהן דורשת התייחסות מלאה ורצינית של הרפתן:
- ◀ **שלב ייבוש הפרה – טיפול אנטיביוטי תוך עטיני.** טיפול זה חייב להיעשות באופן מושכל הן מבחינת השימוש בחומר המתאים וכן באופן ההחדרה ההיגיני לתוך העטין.
 - ◀ **סיכון היבשה בתנאים אופטימליים** בחצר המיועדת לכך (לא יחד עם העגלות ההרות!). הרפתן חייב במעקב צמוד אחר הפרות היבשות לאורך כל הזמן, אך תוך שימת דגש מיוחד על שתי תקופות:
 - ◀ **בשבועיים הראשונים של היובש.**
 - ◀ **כשבוע לפני ההמלטה.**
 - ◀ **שתי תקופות זמן אלה הן בעלות סיכון רב להדבקה ועל הסיבות לכך נדון בהמשך.**
 - ◀ **המלטה – מעקב בשבוע הראשון של התחלובה.**
 - ◀ **ייבוש הפרה – טיפול אנטיביוטי תוך עטיני**
 - בביצוע פעולה זאת יש להתיחס לנקודות החשובות הבאות:
- ◀ למשקים הנגועים **בחיידקים מדבקים** ו/או אחרים המעוניינים לבדוק את יעילות הטיפול ביובש מומלץ לפני פעולת הייבוש לקחת דוגמה לפי רבעים לצורך איבחון בקטריולוגי השוואתי. דגימה נוספת תילקח לאחר ההמלטה (7–5 ימים).
- אחזקה, שיכון ומעקב אחר הפרה היבשה**
 - * הפרה היבשה חייבת לקבל את תנאי הממשק הנוחים ביותר, גם אם היא כרגע אינה מייצרת חלב ומכאן אינה תורמת לרווחיות הרפת. מניעת תנאי עקה הם תנאי הכרחי ליצירת פרה עמידה כנגד גורמים פתוגניים בתקופת היובש ולאחריה. הפרדה בין הפרות היבשות (חלקן נגועות כרונית) לעגלות לפני המלטה הינה הכרחית למניעת הדבקה הדדית.

לזיהום חדש וכן הרס מנגנון הגנה טבעית. כל זאת בנוסף לסיכון בשאריות של אנטיביוטיקה בחלב לאחר ההמלטה.

המלטה – מעקב בשבוע הראשון לתחלובה

● את ההמלטה יש לבצע בחצר המלטות נפרדת לפרות ועגלות. החצר חייבת להיות נקיה ויבשה. יש לזכור, שהמלטה עצמה מהווה גורם סיכון ולכן חייבים להמעיט את גורמי האכף הסביבתיים ולמנוע את ההדבקה בסוף תקופת היובש – על קו הסיום.

● מפרות אשר המליטו עם סימונים קליניים ראשוניים של דלקת יש לקחת דוגמת חלב ולשלוח לאיבחון בקטריולוגי תוך ציון העובדה שהחלב הינו קולסטרום.

● החל מיום 5 להמלטה (סיום קולסטרום) יש לדגום חלב מפרות שהיו חולות כרוניות, נגועות בחיידקים מדבקים, (סטאפ' אוראוס), נגועות בדלקת קלינית בסיום התחלובה הקודמת, מבכירות, ועוד. כל זאת נעשה לצורך:

○ אבחון מהיר של גורמי דלקות עטין בעדר (חדשים/ישנים).

○ יכולת להיערך לקראת **יצירת פרוטוקול עבודה** טיפולי כנגד דלקות קליניות ותת-קליניות בשיתוף הרופא המטפל.

○ בדיקת **יעילות הטיפול ביובש** לגבי סוגים שונים של חיידקים.

○ ביצוע סלקציה נכונה על סמך ניתוח הנתונים המעבדתיים.

לסיכום: תקופת היובש אינה תקופה נקיה מגורמי סיכון לעטין. עם זאת, יש לציין שטיפול אנטיביוטי ביובש הוא אולי הטיפול היעיל ביותר מבין שאר הטיפולים האנטיביוטיים. כל זאת בתנאי, שהוא נעשה באופן אחראי ומקצועי. טיפול כזה יכול למנוע את ההדבקות החדשות בעיקר בתקופה הראשונה של היובש. הדבקות חדשות לאחר ההמלטה מחייבות התייחסות לממשק כללי וממשק חליבה היגיני, אבלזה כבר סיפור אחר לזמן אחר.

* מעקב צמוד במיוחד בשתי תקופות עיקריות ביובש:

גורמי הסיכון

בשבועיים הראשונים ליובש:

הפסקת החליבה מפסיקה את "שטף" החיידקים החוצה עם החלב.

◁ אייביוצו של פעולות מניעה שגרתיות כמו ניקוי עטינים וחיטוי פטמות, עקב הפסקת החליבה.

◁ תעלת החלב מתרחבת ומתקצרת עקב אי החליבה ומכאן מאפשרת חדירה מהירה יותר של חיידקים.

◁ הפעילות הבליעתית של תאי הדם הלבנים מופנית כלפי רכיבי החלב (שומן, חלבון) ולא רק כנגד החיידקים.

◁ ירידה בפעילות תאי הדם הלבנים (בעיקר לימפוציטים).

כשבוע לפני ההמלטה:

◁ עליית נפח ולחץ על העטין עקב גודש חלב בעטין גורמת להתרחבות תעלת החלב ופתיחת פי סוגר הפטמה.

◁ ישנה ירידה במספר הלאוקוציטים וביכולת הבליעתית שלהם.

◁ ירידה בריכוז החומרים האנטי-חיידקיים הנמצאים בעטין (לאקטופרין).

◁ שימוש ברכיבי החלב (שומן, חלבון) לצורך צמיחה חיידקית תוך-עטינית.

תקופת הביניים בין שתי התקופות הנ"ל היא תקופה יחסית בטוחה מפני הדבקה מאחר שבה נוצר **פקק הקראטין** האוטם את פי הפטמה ומנוע חדירה של גורמים פטוגניים. כמו כן, בתקופה זאת נוצרים בעטין גורמים אנטי-חיידקיים טבעיים (לאקטופרין, נוגדנים) המגינים על העטין ביעילות רבה יחסית.

הערה: קיים נוהג פסול מצד חלק מהרפתנים המבצעים טיפול תוך עטיני נוסף באמצע תקופת היובש, במטרה להגביר את עמידות העטין. למעשה הם מקבלים תוצאה הפוכה בהגברת הסיכון